-Thực hiện âm mưu "diễn biến hòa bình" để đánh phá nền tảng chủ nghĩa cộng sản.

Tóm lại, xã hội học tư sản hiện đại chịu ảnh hưởng nhiều của những nhân tố xã hội tản mạn. Những nhược điểm về tri thức luận trên lĩnh vực xã hội học cũng làm cho ảnh hưởng ấy tăng lên. Tác động của hai nhân tố ấy đưa đến kết quả là sự chuyển biến về vai trò của xã hội tư sản diễn ra thông qua khủng hoảng chứ không phải theo đường thẳng. Những nhân tố tản mạn trong xã hội học tư sản không những tác động đến nội dung (các đề tài nghiên cứu) mà cả đối với hình thức (ngôn ngữ) xã hội học.

Một dấu hiện đặc biệt nổi lên là việc chuyển từ phương pháp này sang phương pháp khác, phương hướng này sang phương pháp khác thường mang tính chất đoạn tuyệt cái cũ của một cuộc khủng hoảng. Họ cố gắng tạo cho xã hội một tính chất thống nhất bề ngoài, đồng thời chú ý tới một phương hướng hoặc một loại vấn đề đặc biệt nào đấy có tính thời sự.

Từ mấy năm trở lại đây, cuộc khủng hoảng xã hội đang lan tràn trên khắp các nước châu Âu và Bắc Mỹ gắn liền vào đó là khủng hoảng của môn xã hội học. Vì vậy, ai cũng thấy rằng mọi biến đổi của xã hội đều có ảnh hưởng đến môn khoa học này và vai trò của nó.

Xã hội học Việt Nam

Vài nét về sự phát triển

Để đáp ứng những yêu cầu đưa cả nước tiến vững chắc lên chủ nghĩa xã hội, Nghị quyết Đại hội lần thứ IV của Đảng Cộng sản Việt Nam nhấn mạnh: *"Mở rộng và nâng cao chất lượng công tác nghiên cứu trên các lĩnh vực luật học, xã hội học, sử học, khảo cổ học, dân tộc học, ngôn ngữ học, văn học nghệ thuật..."*.

Có thể nói, đây là lần đầu tiên trong một văn kiện có tính chất cương lĩnh của Đảng, vai trò của xã hội học đã được xác định. Điều đó có nghĩa là bên cạnh những công trình nghiên cứu xã hội thuộc các ngành khoa học xã hội khác, những công trình nghiên cứu xã hội học được chính thức đặt ra và coi trọng.

Vậy ở đây có cái gì mới? Theo chúng tôi nghĩ, vì ý nghĩa của công tác nghiên cứu xã hội học đối với công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản ngày càng được nhấn mạnh, do chỗ xã hội học đáp ứng được những yêu cầu xây dựng và quản lý xã hội mà không một khoa học nào thay thế được.

Xã hội học Việt Nam ra đời khá muộn so với các ngành khoa học xã hội khác. Theo Quyết định của Uỷ ban Khoa học xã hội Việt Nam, số 55 KH-XH/QĐ ngày 24/3/1976 do Chủ nhiệm UBKHXHVN Nguyễn Khánh

Toàn ký thành lập *Phòng Xã hội học* thuộc Viện Thông tin khoa học xã hội. Kể từ đó Xã hội học – bộ môn khoa học mới ra đời ở nước ta. Phòng Xã hội học là cơ sở đầu tiên nếu không nói là khâu đột phá đầu tiên trong việc thu thập và xử lý thông tin về bộ môn khoa học này. Dưới sự lãnh đạo của Viện, Phòng Xã hội học đã sớm xác định được vị trí của mình trong công tác thông tin phục vụ xã hội, trước hết là phục vụ lãnh đạo và các môn khoa học xã hội khác. Sự trưởng thành của nó lên bằng những việc làm rất cụ thể:

-Dịch tài liệu bản gốc (Nga, Anh, Pháp, Ba Lan, Bungari), chủ yếu là sách công cụ(*)

(*) Ví dụ như:

-*Thuật ngữ xã hội học Nga – Việt* do Lê Khánh Trường biên soạn và dịch.

-*Sách hướng dẫn công tác của nhà xã hội học* – G.V.Osipov chủ biên.

-*10 khái niệm lớn của xã hội học của* J.Cazeneuve.

-*50 từ then chốt của xã hội học* của J.Golfin.

-*Những khái niệm sơ đẳng của xã hội học* của J.Szczepanski.

-*Lịch sử xã hội học.*

Đối tượng của xã hội học

Các phương pháp của xã hội.

Trong cuốn: *Les structures sociologique* của G.Bouthoul.

-*Xã hội học.*

Các phương pháp xã hội học.

Trong cuốn: *Guide de l'étudiant en sociologie* của J.Cazeneuve.

-*Xã hội học* của P.Lazarsfeld.

-*Đối tượng nghiên cứu xã hội học* của J.Leclercq.

-Lược thuật, tổng thuật cung cấp thông tin cho bạn đọc thông qua ***Tạp chí Thông tin Khoa học xã hội*** phát hành trong toàn quốc từ năm 1976, và trong đó có 3 tập ***Xã hội học*** (I, II, III/1976 – 1977), mỗi tập dày 97 trang.

-Sưu tập chuyên đề gồm có: Xã hội học gia đình, xã hội học đô thị, xã hội học nông thôn, xã hội học lao động, xã hội học văn hóa, lối sống xã hội chủ nghĩa, xã hội học với cách mạng khoa – học kỹ thuật.

-Biên khảo chuyên đề: Tìm hiểu xã hội học phương Tây, Thế nào là lối sống xã hội chủ nghĩa?, Quản lý xã hội xã hội chủ nghĩa một cách khoa học, Tội phạm học mácxit và vấn đề loại hình hóa các phần tử phạm pháp trong hệ thống giáo dục, cải tạo, Cơ cấu xã hội xã hội chủ nghĩa .v.v...

Trong các chuyên khảo có hai cuốn: *Quản lý xã hội xã hội chủ nghĩa một cách khoa học* và *Thế nào là lối sống xã hội chủ nghĩa* được Uỷ ban Khoa học xã hội

-*Điều tra xã hội học* (lý thuyết và thực hành) của Benjamin Matalion.

-*Khái luận xã hội học* của H.Mendras.

-*Những nguyên tắc phương pháp luận và hệ phương pháp của nghiên cứu của xã hội học cụ thể* của I.M.Slepenkov.

-*Chủ nghĩa duy vật lịch sử với tư cách là xã hội học Mác – Lênin* của D.E.Chesnokov.

-*Xã hội học và hệ tư tưởng* của F.Constantinov.

-*Xã hội học giáo dục* của S.Kowalski.

-*Xã hội học và công tác Đảng* của G.Bưrơdarốp.

.v.v. và .v.v...

Việt Nam khen thưởng về các công trình khoa học 5 năm (1975 – 1980). Hai chuyên khảo này do Thanh Lê chủ biên, Trường Đảng cao cấp Nguyễn Ái Quốc in lại vào năm 1980 (cuốn: *Thế nào là lối sống xã hội chủ nghĩa?* đổi lại là: *Lối sống xã hội chủ nghĩa*).

Tháng 8/1977 Ban Xã hội học được thành lập, sau đó thành Viện Xã hội học (1980), có thư viện riêng, chuyên ngành. Để phục vụ nghiên cứu, số sách ngày càng phát triển. Nếu tính từ năm 1977 số sách mới nhập vào 1000 tên đã tăng lên 9000 tên sách vào năm 2000. Việc dịch sách xã hội học từ tiếng nước ngoài ra tiếng Việt cũng được đặt ra.

Năm 1982 **Thông báo Xã hội học** nay là **Tạp chí Xã hội học** ra đời, đóng góp trong việc truyền bá bộ môn xã hội học về mặt lý luận cũng như thực nghiệm.

Nhà xuất bản Khoa học xã hội trực thuộc Uỷ ban Khoa học xã hội Việt Nam nay là Trung tâm Khoa học xã hội và Nhân văn quốc gia cũng đã sớm cho ấn hành nhiều sách dịch, trong đó có cuốn: *Những quy luật xã hội học* của Ulêđốp[1]. Đặc biệt trong những năm gần đây có một số sách giới thiệu nội dung cơ bản của xã hội học – đó là lịch sử, đối tượng, chức năng và phương pháp nghiên cứu. Nội dung một số sách nói trên vừa mang tính chất lý luận vừa mang tính chất thực tiễn của xã hội

[1] Người dịch: Trần Huy Học, nguyên cán bộ của Phòng Xã hội học - Viện Thông tin khoa học xã hội và Hoàng Đức Thảo, NXB KHXH, H.1980.

Việt Nam do các tác giả Việt Nam biên soạn. Theo thống kê, Nhà xuất bản Khoa học xã hội đã chiếm vị trí hàng đầu trong 12 nhà xuất bản, xuất bản sách xã hội học. Tính từ 1980 – 2001, Nhà xuất bản Khoa học xã hội đã in được 22 cuốn, trong đó có 6 cuốn sách dịch[2].

Bảng thống kê sách xã hội học
*của Nhà xuất bản Khoa học xã hội từ năm 1980 – 2001**
(theo thứ tự năm xuất bản)

1.A.K. Ulêđốp	- *Những quy luật xã hội học* Trần Huy Học, Hoàng Đức Thảo dịch. H.1980, 359tr
2	- *Một số vấn đề lý luận và phương pháp luận nghiên cứu thời kỳ quá độ ở nước ta*. H. 1985, 171tr
3	- *Những cơ sở nghiên cứu xã hội học*. H. 1988
4.E. Durkheim	- *Các quy luật của phương pháp xã hội học*. Nguyễn Gia Lộc dịch. H. 1993, 172tr
5.	- *Phương pháp luận về vai trò của văn hóa trong phát triển*. H. 1993.
6. T. Bilton – K. Bomett	- *Nhập môn xã hội học*. Phạm Thuỷ Ba dịch. H.1993, 549tr

[2] Ngoài Nhà xuất bản Khoa học xã hội, còn có nhiều nhà xuất bản khác như: Chính Trị Quốc Gia, Giáo Dục, Thanh Niên, Văn Hoá – Thông Tin, Thế Giới, Đại Học Quốc Gia đều có in sách về xã hội học.

* Số liệu có thể chưa đầy đủ.

Trường Đại học dân lập Văn Hiến Tp. Hồ Chí Minh, *Khoa Phụ nữ học* của Trường Mở bán công tại TP.Hồ Chí Minh.

Ngoài các cơ sở nghiên cứu và đào tạo, xã hội học được vận dụng phương pháp điều tra xã hội học vào các ngành để điều tra nghiên cứu tình hình xã hội như dân số, kế hoạch hóa gia đình, dư luận xã hội, nếp sống văn hóa ở các khu dân cư, chất lượng đảng viên, giai cấp công nhân, thị hiếu của khán giả, thính giả, người tiêu dùng v.v...

Sau khi bộ môn xã hội học ra đời, ngoài Tạp chí *Thông tin Khoa học xã hội* còn có các tạp chí thuộc các ngành khoa học xã hội cũng đã bắt đầu đăng những bài giới thiệu và nghiên cứu trong lĩnh vực xã hội học.

Bài viết đăng sớm nhất vào tháng 12/1976 trên Tạp chí **Tổ Quốc** – *Vài nét về tình hình nghiên cứu xã hội học ở một số nước xã hội chủ nghĩa*. Tiếp theo sau đó, trên tạp chí **Triết học** có những bài giới thiệu về *Xã hội học và công tác đảng* (số 2/1977) những vấn đề cơ cấu xã hội ở Liên Xô và Ba Lan (số 3/1977); *nghiên cứu về xã hội học nông thôn Việt Nam* (số 4 (19), tháng 12/1977 và số 2 (21), tháng 6/1978).

Tạp chí **Cộng sản** đã in bài: *Quản lý xã hội một cách khoa học* (số 4/1978), về *xã hội học tội phạm* (số 12/1979), về *lối sống xã hội chủ nghĩa Việt Nam* (số 2/1981) tiếp theo đó là những đề tài về *xã hội học đô thị* (số 7/1994), về *giai cấp công nhân trong công nghiệp hóa, hiện đại hóa* (1/1995) và bài "*Cần nắm vững những yêu cầu của quản lý xã hội theo định hướng xã hội chủ nghĩa*" (số 12/1995) và *về Hồ Chí Minh – nhà xã hội học của hành động* (5/2001).

Tạp chí **Nghiên cứu nghệ thuật** từ năm 1980 – 1984 cũng có nhiều bài viết bàn về lối sống, xã hội học giáo dục thẩm mỹ và lý luận nghiên cứu xã hội học mácxít*.

Kết thúc những năm tháng cuối cùng của thế kỷ XX bước sang thế kỷ XXI, có thể nói xã hội học đã "bùng nổ" trên các phương tiện thông tin đại chúng: đài phát thanh, truyền hình, báo hằng ngày, hằng tuần, hằng tháng, đặc san đều có bài viết, bài nói, toạ đàm về xã hội học.

Gần đây nhất là cuộc toạ đàm "Phát triển và nâng cao chất lượng thông tin tư liệu về xã hội học, phục vụ công tác nghiên cứu và đào tạo" đã diễn ra từ ngày 09 – 11/02/2001 tại TP. Hồ Chí Minh do Trường Đại học KHXN & NV Hà Nội và Trường Đại học KHXH & NV TP. Hồ Chí Minh tổ chức.

---

* Bảng liệt kê này nằm trong kho tài liệu của người viết, cho nên chưa thống kê hết những bài viết về bộ môn này ở các Tạp chí nói trên cũng như các Tạp chí khác, đặc biệt ở giữa những năm 70 của thế kỷ XX. Trước khi thành lập bộ môn xã hội học, Viện Sử học cũng đã xuất bản 3 tập Xã hội học gồm những bài viết được dịch ra của các tác giả Liên Xô, Ba Lan, Bungari.

Xã hội học – một bộ môn hoàn toàn mới ở nước ta và có khoảng cách biệt thời gian khá xa so với các nước trên thế giới, nhưng đã xác định được vị trí và vai trò của nó trong khoa học xã hội. Đó là nhờ sự lãnh đạo sáng suốt của Đảng, tạo điều kiện để các nhà nghiên cứu khai thác triệt để kho tàng xã hội học vô giá của các bậc tiền nhân.

Trước khi tiếp cận với nền xã hội học phương Tây, chúng ta đã tiếp nhận nền xã hội học mácxít chủ yếu từ Liên Xô và các nước xã hội chủ nghĩa Đông Âu như CHDC Đức, Ba Lan, Bungari... Xã hội học mácxít đã trang bị cho chúng ta những kiến thức rất cơ bản, cho đến bây giờ vẫn còn giữ nguyên giá trị khi đi sâu vào đối tượng nghiên cứu xã hội học, phương pháp luận và kỹ thuật nghiên cứu. Chúng ta phân biệt rất rõ cơ cấu của xã hội học, trong đó có xã hội học đại cương, xã hội học chuyên biệt và các công trình nghiên cứu xã hội học cụ thể cũng như mối liên quan giữa các bộ phận ấy với nhau.

Xã hội học phương Tây chủ yếu là Mỹ, Anh, Pháp đã đưa lại cho chúng ta nhiều góc độ khác nhau của nhiều trường phái khác nhau. Trong cái biển sách báo xã hội học ở đây quả thật là đầy ắp và chứa đựng đầy mâu thuẫn, bởi lẽ trong thực tế ở phương Tây, những nhu cầu về nhận thức và quản lý xã hội trong điều kiện của một xã hội đang trải qua nhiều biến động dữ dội, những cuộc khủng hoảng sâu sắc, triền miên đang đòi hỏi xã hội học

những sự giải quyết mới mà người ta tin là có thể đưa xã hội ấy ra khỏi những biến động về những khủng hoảng nói trên. Không chỉ có thế, người ta còn mong chờ ở xã hội học một sự giúp sức khác nhau cũng quan trọng không kém đó là việc nó có thể mở rộng sự hiểu biết có hệ thống của con người và về đời sống của con người, tất nhiên là ở phương Tây. Quả thật kỳ vọng của họ quá lớn, các trường phái xã hội học ở phương Tây ra đời cùng với những lý giải và giải quyết khác nhau về những vấn đề xã hội cấp bách. Thành công cũng có và thất bại càng nhiều hơn. Và rồi người ta nghe nói đến một cuộc "khủng hoảng xã hội học".

*

* *

Xã hội học Việt Nam ra đời năm 1976 cho đến nay, chưa tròn 30 tuổi, nhưng có thể nói không một chút quá đáng rằng, nó đang thâm nhập vào tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, không chỉ với tư cách một khoa học lý luận mà cả với tư cách một khoa học ứng dụng.

Với tư cách một khoa học lý luận, xã hội học góp phần nâng cao nhận thức của con người về quá trình và hiện tượng xã hội (*chức năng nhận thức*) đồng thời cũng là một công cụ mạnh mẽ và có hiệu quả trong cuộc đấu tranh tư tưởng quyết liệt hiện nay trên phạm vi toàn thế giới: tư bản chủ nghĩa và xã hội chủ nghĩa (*chức năng tư tưởng*). Với tư cách là một khoa học ứng dụng, xã hội

học góp phần to lớn vào các quá trình phức tạp và muôn màu muôn vẻ của sự nghiệp quản lý xã hội và đó chính là **chức năng mới** của nó trong xã hội xã hội chủ nghĩa.

Tuy lần đầu tiên thuật ngữ XÃ HỘI HỌC đưa vào Nghị quyết lần thứ IV của Đảng Cộng sản Việt Nam, nhưng trong thực tế cuộc Cách mạng tháng Tám và sự ra đời của nước Việt Nam dân chủ cộng hoà với bản *Tuyên ngôn độc lập* do Chủ tịch Hồ Chí Minh soạn thảo và đọc ngày 2/9/1945 là thể hiện một sự kiện cực kỳ quan trọng về một nguyên lý của học thuyết Mác: một cuộc cách mạng xóa bỏ giai cấp bóc lột, mở ra một chế độ mới do giai cấp vô sản đứng lên làm chủ vận mệnh của mình, xây dựng chủ nghĩa xã hội khoa học.

Xã hội học đã tìm thấy tư tưởng Hồ Chí Minh những ý kiến thiết thực, cụ thể về những nguyên tắc và phương pháp xây dựng khoa học xã hội học ở nước ta. Có thể khẳng định, tư tưởng của Người là bước mở đầu, đặt viên gạch đầu tiên xây dựng chế độ mới, con người mới Việt Nam, một cống hiến vô cùng to lớn vào sự phát triển học thuyết Mác – Lênin, vào nghiên cứu xã hội học Việt Nam để giải quyết những vấn đề xã hội hiện nay trong công cuộc đổi mới, thực hiện mục tiêu "dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh".

Xã hội học - một hướng nhìn

Thế giới trong đó chúng ta đang sống còn phân chia những hệ thống xã hội và chính trị đối kháng nhau quyết liệt về mặt tư tưởng. Đó là sự đụng độ giữa những khái niệm, quan niệm khác nhau, giữa những lý thuyết và giữa lý tưởng xã hội khác nhau. Do vậy, cuộc đấu tranh tư tưởng đang diễn ra gay go và phức tạp. Âu đó cũng là một điều dễ hiểu khi ở một thời đại trong đó có biết bao sự thay đổi to lớn về mặt xã hội, chính trị và tư tưởng xảy ra.

Những biến đổi lịch sử của thế kỷ 20 thay đổi một cách sâu sắc những điều kiện về lối sống của con người và của cả loài người. Thế kỷ 21 – chúng ta chứng kiến sự bắt đầu của một nền văn minh mới qua sự chuyển giao thế kỷ bằng sự chuyển đổi từ nền kinh tế hậu công nghiệp sang nền kinh tế tri thức. Tính chất bước ngoặt này còn thể hiện ở xu thế toàn cầu hóa.

Có thể nói, đây là những đặc điểm có ảnh hưởng sâu sắc đến cuộc sống, học tập, lao động và mưu cầu hạnh phúc của từng người.

Các nhà xã hội học ý thức được tính chất thách thức trong thời đại chúng ta đều suy nghĩ về những lợi ích mà chúng ta đang theo đuổi từ tri thức nghề nghiệp của mình trong khi xem xét các vấn đề về chủ nghĩa xã hội mà quần chúng nhân dân quan tâm. Bao trùm nhất là những vấn đề về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên

7. J. Knodel - *Tuyển tập các công trình chọn lọc trong dân số học xã hội.* H.1994, 448tr.

8.Tương Lai (chủ biên) - *Xã hội học từ nhiều hướng tiếp cận và những thành tựu bước đầu.* H.1994, 189tr.

9. - *Một vài vấn đề xã hội học và nhân loại học.* Phan Ngọc dịch. H. 1996, 388tr.

10.Thanh Lê - *Những vấn đề xã hội học.* H.1996, 189tr.

11.Khuất Thu Hồng - *Gia đình truyền thống – một số tư liệu nghiên cứu xã hội học.* H. 1996, 306tr.

12.Trịnh Duy Luân (chủ biên) –*Tìm hiểu xã hội học đô thị.* H.1996

13.Tương Lai - *Xã hội học và những vấn đề của sự biến đổi xã hội.* H.1997, 380tr.

14.Tô Duy Hợp - *Xã hội học nông thôn* (tài liệu tham khảo nước ngoài). H.1997, 460tr.

15.Thanh Lê (chủ biên) - *Quản lý xã hội theo định hướng xã hội chủ nghĩa.* H.1997, 157tr.

16.Sabino Acquaviva – Enzo Pacet -*Xã hội học tôn giáo.* Lê Diên dịch, H. 1998

17.Thanh Lê - *Khái luận xã hội học* (lý thuyết và thực hành). H. 1999, 210tr.

18.Thanh Lê - *Văn hóa và lối sống – hành trang vào thế kỷ 21.* H.1999, 184tr.

19.Thanh Lê – Tuệ Nhàn - *Xã hội học chuyên biệt.* H. 2000, 335tr.

20.Thanh Lê - *Xã hội học hiện đại Việt Nam.* H.2001, 238tr.

21.Thanh Lê (chủ biên) - *Lối sống xã hội chủ nghĩa và xu thế toàn cầu hóa.* H. 2001, 211tr

Dưới ánh sáng của đại hội Đảng toàn quốc lần thứ IV cho đến nay, bộ môn xã hội học đã phát triển mạnh mẽ. Xã hội học đã có mặt trong các *Trường Đại học tổng hợp Hà Nội, Trường Đại học Tuyên giáo* thuộc Trường Đảng cao cấp Nguyễn Ái Quốc, *Trường Đào tạo cán bộ lao động thương binh và xã hội, Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn TP.Hồ Chí Minh.*

Ngoài ra, trong cả nước hiện có *7 cơ sở nghiên cứu* xã hội học. Đó là *Viện Xã hội học* thuộc Trung tâm Khoa học xã hội và Nhân văn quốc gia, *Trung tâm nghiên cứu xã hội học và phát triển* thuộc Viện Khoa học xã hội ở TP. Hồ Chí Minh, *Trung tâm xã hội học* thuộc Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, *Ban Xã hội học* thuộc Trung tâm Khoa học và nhân văn Bộ Quốc Phòng, *Trung tâm Xã hội học* – Viện Chính sách và chiến lược y tế thuộc Bộ Y Tế, *Phòng Xã hội học giáo dục* thuộc Viện Khoa học giáo dục, *Ban Xã hội học quân sự* thuộc Viện Khoa học xã hội và Nhân văn Quốc gia, và *7 cơ sở đào tạo* cán bộ xã hội thuộc *Trường Đại học Quốc gia Hà Nội, Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn TP.Hồ Chí Minh, Khoa Xã hội học phân viện báo chí và tuyên truyền* thuộc Học viện Chính trị Quốc gia Tp. Hồ Chí Minh, *Khoa Xã hội học* của Trường Đại học Công đoàn Việt Nam, *Khoa Xã hội học* Trường Đại học dân lập Tôn Đức Thắng TP. Hồ Chí Minh, *Khoa Xã hội học* của